Zavírání divadel … loutky jsou stále ve hře!

V září 1944 proběhla totální mobilizace všech hmotných a lidských rezerv nacistické Třetí říše k válečnému nasazení, v jejímž rámci byl vyhlášen všeobecný zákaz divadelní činnosti. Díky předsudkům protektorátních úřadů, které o loutkovém divadle smýšlely pouze jako o zábavě pro děti, bylo loutkové divadelnictví z tohoto zákazu vyňato a většina amatérských souborů mohla hrát bez přerušení téměř až do pádu nacistického režimu. Za situace, kdy bylo zřejmé, že se válečná mašinérie nacistického Německa brzy zhroutí, získala v sezóně 1944–1945 mnohá představení českých loutkářů zcela otevřený protirežimní ráz.

Hadráky proti zákazu

Po násilném uzavření českých divadel se k loutkoherectví jako dovolenému divadelnímu projevu uchýlil Josef Pehr, herec divadla na Vinohradech. Ten společně se svou manželkou Lubou Skořepovou založil zájezdovou loutkářskou skupinu, pro kterou nastudovali mańáskové komedie vycházející z her lidových loutkářů. V jejich pojetí se stýkala klasická mańáskova taškařice a herecké zkušenosti. Hráli přímo na jevišti, neschovávali se, jak to bylo běžnou praxí vodičů, a se svými mańásky sami interagovali. Tím předznamenali budoucí vývoj loutkového divadla.

Josef Pehr a Luba Skořepová se svou zájezdovou loutkovou scénou, 1945

„Tehdy má napadlo sehrát celou komedii hadráskama a na staříích, neschovávat se za paravány, byt prostě komedianty, kteří se rozhodli hrát s pimpláty. Improvizovali jsme totálně, ale přesto si myslím, že nás styl byl čistý. Čisty proto, že jsme nic nepředstírali, že jsme byli sami sebou, komedianty, kteří si s chutí zahrají hadrnické komedie.“ **vzpomínal Josef Pehr pro časopis Československý loutkář (1979)**

Velezrádná D 2-75

D 2-75 byla tajná soukromá divadelní scéna působící v letech 1944–1945, která svůj název odvodila z rozměrů místnosti, kde se divadélko nacházelo. Jeho tříčlenná skupina v čele s J. Kuklou se karikaturními loutkami sarkasticky navážela do tehdy již značně otřesené nacistické říše.

1944

Náčrtky loutek pro loutkové divadlo domova Bz Q 609, 1941–1944 (Pamätník Terezín)

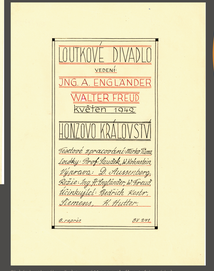

LOUTKOVÉ DIVADLO
VEDENÍ:
ING. A. ENGLÄNDER
WALTER FREUD
Květen 1944
HONZOVO KRÁLOVSTVÍ
Hlavní zpracování: Walter Freud
Loutky: Josef Bachek, Wilhelm Eisenstein, B. Hausenberg, Bedřich Ing. B. Kyselicka, Wilhelm Wünschgel, Bedřich Kuder, Lemlein, R. Hutter.
A. Engländer
Dr. Ess.

Plakát loutkového představení **Honzovo království**, které bylo pro terezínské děti uspořádáno v květnu 1944 a zaznělo pod rouškou, Hrálo se v tzv. Magdeburských kasárnách (B V) v místnosti č. 241 (Pamätník Terezín)

Za zdmi Terezína

Loutkové divadlo si našlo cestu i do míst, kde bylo zapotřebí pro povzbuzení nejvíce – do koncentračních a internačních táborů. V dětských domovech, tzv. heimech, v Terezíně vznikala po domácku vytvořená loutková divadla. Unikátním dokladem dětské tvořivosti se stala loutková scéna chlapců z heimu v jednopatrovém domě na Q 609, kde si chlapci sami zhotovili loutky, napsali scénář a sehráli hru **Začarovaný hrad**. Loutky mańásků se osvědčily také při výchově dětí a stínohra zase našla uplatnění při oslavách židovských svátků, kdy byly jejím prostřednictvím ztvárněny příběhy obsažené ve svitcích knihy Ester.

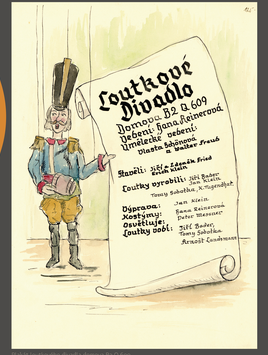

Plakát loutkového divadla domova Bz Q 609, 1941–1944 (Pamätník Terezín)

Scéna z inscenace **Husička**, Říše loutek Praha

Vítězství sovětské Husičky

Husička, hra ruských autorek Niny Gernětové a Tatjany Gurevičové, později známá pod názvem **Kačátko**, byla souborem Říše loutek uvedena na scénu dne 8. dubna 1945. Premiéra této inscenace se konala měsíc před tím, než skončila druhá světová válka v Evropě a především měsíc a den před úspěšným koncem Pražského povstání a osvobozením Prahy. Symbolicky to byla jedna z prvních sovětských her inscenovaných u nás, navíc za války, a zároveň poslední premiéra Říše loutek před koncem války.

1945

Dne 9. května 1945 vjely první sovětské tanky 1. ukrajinského frontu maršála Koněva do Prahy.

Loutky vítězí

I v časech války a okupace si loutky našly cestu k nejširším vrstvám české veřejnosti, ba co víc, jejich oblíba u diváků vzrostla. V době nesvobody nabízely nejen vítané pobavení, ale také možnost svobodně vyjádřit své rozhořčení nad současnou situací a sdílet tento pocit s ostatními. V posledním roce války byla část souborů nucena zastavit svou činnost, ale všechny se připravovaly na její obnovení po skončení války. Zároveň si uvědomovaly, že v nové osvobozené republice bude potřeba změnit organizaci českého loutkářství a zrovnoprávnit loutková divadla s ostatními divadelními druhy. Válka tak také uzavřela jednu etapu, v níž se amatérští loutkáři podíleli na formování základů českého moderního profesionálního loutkářství.